

Izdaja
uprava "Slov. narod.
gledališča".

Ureja
dr. Pavel Strmšek
v Mariboru.

ZRNJE

Štev. 1. Mariborski kulturni vestnik. 9. X. 1920.

Kovačev.

Iz dnevnika.

Iskal sem na podstrešju knjig
po črvihih, starih skrinjah.
Kje ste, možje, ki pred nami ste šli?
Prah leži na vaših stopinjah!

Molji besede vaše žro,
ki ste jih z Bogom govorili v ekstazi.
Ljudstvo vaše nič zanje ne ve,
še pred teletom zlatim se plazi.

Kdo bi kobilice — prerok — lovil?
Ni med nami taka navada!
Rajši besede božje duh
ko večerje trebuh strada...

Le še kak idealist — bedak
včasih po vaših stopinjah zablodi;
v post in puštinjo gre njegova pot
Bog mu milosten bodi!

Hinko Nučič,

upravnik „Slov. narod. gledališča v Mariboru“,

se je rodil v Ljubljani 19. aprila 1883. l. kot sin siromašnega krojaškega mojstra. V svojem 14. letu je že nastopal kot igralec na raznih diletantskih odrih ter se je po prerani smrti svojega

očeta 1899. l. posvetil igralskemu stanu; postal je član Slov. dež. gledališča v Ljubljani po prizadevanju njegovega učitelja, pokojnega Antona Verovškega. Napredoval je marljivo in hitro. Kot 20 letni mladenič je že nastopal z uspehom v glavnih ulogah in kritike so mu obetale veliko in lepo bodočnost. Leta 1907 ga je imenoval tedanji intendant ljubljanskega dež. gledališča, prof. Fr. Juvančič — režiserjem.

Nučič je deloval v Ljubljani nepretrgoma 12 let kot igralec, režiser in od leta 1908 nadalje tudi kot učitelj „Dramatične šole“.

Leta 1912. v maju, je bil angaževan na tedanje „Kralj. zem. hrv. kazalište u Zagrebu“ kot igralec in režiser, kjer je z največjim uspehom deloval 6 in pol leta.

Izmed njegovih velikih in premnogih kreacij omenjamo: „Hamleta“, „Kaina“, „Osvalda“.

Leta 1918. pozvala ga je Ljubljana domov kot upravitelja slov. drame, da ji oživi popolnoma uničeno slov. gledališče. Posrečilo se mu je, da je po štiriletnem premoru, ko je bila

Ljubljana sploh brez gledališča, osnoval novo slov. dramo. Po preobratu pa ga je zadela težka, toda hvaležna naloga, da je moral tudi bivše nemško gledališče v Ljubljani preobraziti v slovensko. 4. febr. 1919 se je vršila slovesna otvoritev tudi tega gledališča. Nučič je prvi uprizoril našega „Tugomera“ v njem. Kljub svojim zaslugam pri obeh gledališčih v Ljubljani je bil vsled neznosnih razmer v upravi prisiljen, da zapusti Ljubljano. Hotel se je vrniti zopet na svoje mesto v Zagreb, toda na prigovarjanja Dramatičnega društva se je odločil, da preobrazi tudi v Mariboru bivše nemško gledališče v slovensko. H. Nučič je prevzel ravnateljstvo „Slov. mest. gledališča v Mariboru“ meseca julija 1919. leta. Po silnih težavah in nadčloveškem naporu se mu je posrečilo ustanoviti stalno in vpoštevano vredno slovensko gledališče tudi v Mariboru, četudi je bil prisiljen voditi gledališče brez sredstev na svoj račun.

Po velikem deficitu sezone 1919/20, ki še do danes ni poravnana — je hotel Nučič zapustiti tudi Maribor — vendar pa je na prošnje mnogih maribor. ljubiteljev gledališča prevzel še za naprej upravo „Slov. narod. gledališča“, kateremu je letos obljubljen izredna državna subvencija. S tem je vsaj za bližnjo bodočnost zagotovljeno „Slov. nar. gledališče v Mariboru“ in njegov upravnik Hinko Nučič ga namerava še izpopolniti ter uprizarjati poleg drame tudi glasbena dela.

Milan Škrbinšek:

Cankar na slovenskih odrih.

Cankarja smo vzlic različnim nasprotovanjem neobjektivnih kritik spoznali že zgodaj kot našega najboljšega novelista. Njegova dramatična dela pa se niso mogla nič kaj obveljaviti. Razun „Hlapcev“, ki jih v Ljubljani ni dovolila v uprizoritev politična cenzura, se je pač vsako njegovo delo vprizorilo, pa ni nobeno doživelo mnogih repriz. Z izjemo „Kralja na Betajnovi“, ki se je res tuptam pokazal na odru, so tonila vsa druga dela v pozabnost. Izpolniti želje, videti na odru v celotnem ciklu vsa njegova dramatična dela, se mi je zdelo takrat, ko sam še nisem mogel poseči v repertoar naših gledališč, nedosegljiv ideal.

Ko sem prevzel vodstvo tržaškega gledališča, mi je pa bilo mogoče uresničiti ta načrt. Moja vera v njegova dramatična dela je bila tako velika, da sem otvoril v Trstu ciklus Cankarjevih dramatičnih del proti koncu sezone, to je v onem letnem času, ki posebno v solničnem Trstu ni privlačljiv za literarne večere. Ko je javnost izvedela za ta moj načrt, se jih je našlo mnogo, ki so se naravnost zgražali, kako je mogoče nastaviti konec sezone, ko gre vsakdo rajši ven v naravo mesto v gledališče, tako „nemikaven“ repertoar. Predsodek namram Cankarjevimi dramatičnimi delom je še vedno strašil. Vse

je bilo proti, odbor dramatičnega društva, občinstvo in velik del igralskega ansambla. Stal sem takorekoč sam v borbi napram temu predsodku. Ali nisem odnehal in otvoril ciklus celo z „Lepo Vido“, z dramo, ki je poleg „Pohujšanja v dolini šentflorjanski“ pač najbolj problematična in na videz najmanj prikladna za uprizoritev pred občinstvom, ki ni sestavljeno iz samih literarnih gurmanov. Jaz sem seveda vedel, kaj delam. Mistična romantika, ki se ovija okrog te dramske umetnine, tako, kakor da bi mehak pestrobarven pajčolan zakrival kip, čigar oblike pod njim je mogoče bolj slutiti kakor videti, mora vplivati tudi na najnaivnejši del občinstva. In potem lepota dejanja v tej simbolični drami! Kdo bi ne obmolknil in užival tudi brez razmišljanja! Tako je Cankar zmagal že z „Lepo Vido“. Razumljivo je, da je s tem bil led prebit. In uprizoril sem v kratkih presledkih vsa njegova dramatična dela razun „Jakoba Rude“, ki radi pomanjkanja časa ni mogel priti več na vrsto. Vsaka drama se je igrala najmanj trikrat, „Kralj na Betajnovi“ celo šestkrat. To je tudi za občinstvo zelo lepo spričevalo. Seveda ga je bilo treba tekom sezone vzgojiti za uživanje literarne dramske hrane. Zanimivo je, kako vplivajo Cankarjeva dramska dela na psiho občinstva. „Kralj na Betajnovi“, Kantor, je grabil občinstvu s svojim odurnim despotizmom po možganih, da je trepetalo pred njim, „Hlapci“ so vzbujali v prvih dejanjih trpek nasmeh, vsakdo je občutil resnico, ki jo je Cankar izrekel s turobnim smehljajem, prelepo tretje in peto dejanje, ki sta polni trpljenja Krista-Jermana, pa sta segli v srce in dušo. Klasično komedijo „Za narodov blagor“ je spremljalo občinstvo z razumnim smehom. Največji vnanji efekt pa je imela farsa „Pohujšanje v dolini šentflorjanski“. Uprizoril sem to farso v čisto posebnem slogu, ki je podčrtaval s humorjem tipičnost nastopajočih šentflorjancev in simboliko dejanja.

Mesec dni po Cankarjevi smrti sem bil vprizoril v njega spomin in proslavo „Kralja na Betajnovi“. Pred predstavo je Marija Kmetova spregovorila o Cankarju kot človeku in umetniku. — Koncem sezone sem uprizoril „Kralja na Betajnovi“ šestič, in sicer v prid Cankarjevega spomenika. V to svrhu je ob tej priliki tudi tržaško jugoslovansko dijaštvo prispevalo z lepo vsoto.

Ko sem prevzel vodstvo celjskega gledališča, sem tudi tam pričel s ciklom Cankarjevih del. In tudi tu se je pokazalo, da je vse nasprotovanje, ki ga je kazalo občinstvo do Cankarja, bilo le predsodek, kajti tudi tu je Cankar zmagal. In zopet koncem sezone. Žal ni bilo mogoče spraviti že preteklo sezono vsega cikla na oder. Vprizoril sem „Kralja na Betajnovi“, „Hlapce“ in „Pohujšanje v dolini šentflorjanski“. Vse tri drame so imele zelo lep, da ne rečem velik uspeh. „Pohujšanje“, ki se je igralo poleg „Hlapcev“ trikrat pri izredno dobrem obisku, oziroma razprodani hiši, je tudi tu imelo največji vnanji uspeh.

V Ljubljani so uprizorili do zdaj „Kralja na Betajnovi“, „Pohujšanje v dolini šentflorjanski“, „Hlapce“ in „Za narodov blagor“.

V Mariboru smo vprizorili do zdaj „Kralja na Betajnovi“ in „Hlapce“. V kratkem pride na vrsto „Pohujšanje v dolini šentflorjanski“. Tudi tu bo treba, če ne letos pa na vsak način prihodnje leto vprizoriti v celotnem ciklu vsa Cankarjeva dramska dela!

Tako vidimo, da smo končno vendarle prišli do spoznanja, da je Cankar naš najboljši dramatik. Če njegovo dramo bereš, če jo analiziraš, če jo režiraš in igraš v njej, se ti odpira pogled v čudoviti organizem, ki ni le v velikem, temveč tudi v posameznih prizorih, da v dialogih in tudi čisto kratkih replikah naravnost genijalno zamišljen. Ne, zamišljen ne smem reči, kajti vse, kar je zamišljeno, je opozorljivo. Tehnika, na kateri so zgrajena Cankarjeva dramatična dela, je pa nekaj samo po sebi razumljivega, kakor hitro je drama zrela za vprizoritev, kajti zrastle je nehote, sproti, z genijalno intuitivnostjo svojega mojstra.

Najznačilnejše zaključim ta članek pač s tem, če ugotovim, da je mariborsko gledališče otvorilo letošnjo sezono s „Hlapci“, ljubljansko s komedijo „Za narodov blagor“, in da se bo otvorilo redno gostovanje mariborskega gledališča v Ptujju s „Kraljem na Betajnovi“.

~~~~~
Antun Ivanović-Mecger.

Jubilej hrvatske opere.

Dne 2. oktobra ove godine davana je u „Hrvatskom Narodnom kazalištu“ u Zagrebu 136. puta popularna opera Ivana pl. Zajca „Nikola Šubić-Zrinjski“ kao prva jubilarna predstava prigodom pedesetgodišnjice hrvatske opere.

Time je odana počast stvoritelju današnje operne struke u našem kazalištu, koja je počela pod vodstvom I. pl. Zajca 2. oktobra 1870. živjeti ustaljenim životom.

Prošlo je pol vijeka otkako umjetnički djeluje hrvatska opera, prva visoka muzička ustanova našega naroda. Bijeli i prosvijećeni Zagreb, koji posjeduje u svojoj sredini uzor i ponos svih jugoslovenskih pozornica, postigao je veliki uspjeh u radu na toj plemenitoj grani umjetničke kulture. Ali mnogo je truda i muke utrošeno u razvoj hrvatske opere, koja se je rodila još pred 74 godjne sred teških prilika iz vrlo malih početaka i stala na čvrste noge pred 50 godina. Dalek je put od tog početka do uspjeha, koji može da potstiče naše cjelokupne nacionalne umjetnosti.

Kad je Dr. Ljudevit Gaj poslje 1830. godine sa nekoliko oduševljenih drugova počeo nacionalno djelovati, ne htjedoše birokrati i povlašteni ljudi ni čuti o narodnome našem jeziku. Onda je bio društveni jezik u Zagrebu njemački, u kazalištu glumilo se njemački, u koncertima pjevalo se njemački, i kat-

kada mađjarski. Rodoljubi su pokušali proturati u koji koncert i našu narodnu popijevku. Ali ni jedan pjevač i pjevačica nije se usudili ispuniti im želju bojeći se, da bi bili od one nadri-inteligencije odbiti ili isfučkani. Usred takoga žalosnog stanja otpjevala je kontesa Sidonija Erdödy mjeseca marta 1833. na javnome koncertu prvu hrvatsku popijevku, koju je uglazbio Štajerac Ferdo Wiesner-Livadić (rodом iz Celja, živio u Samoboru). Kad je na silno povladjivanje dodala „Još Hrvatska nij' propala“ — bio je led narodnoj pjesmi probit. Protiv grofovske kćeri nije se usudili demonstrirati.

No prva naša koncertna pjevačica postade doskora i prva primadona hrvatske opere Alberto Štriga, tada slušač filozofije na zagrebačkoj akademiji imao je zvonak i krasan bariton. Gdje-god bi zapjevao: na šetalistu, na zabavama, u „njemačkom“ teatru — narodnu pjesmu, rado su ga ljudi slušali. — Njegov drug, pravnik Vatroslav Lisinski: uglazbio bi za njega željene pjesme. — Štriga doskora navali na njega, da sastavi hrvatsku operu. Lisinski se je branio time, da još ne zna toliko glazbe, ali Štriga mu nadje libretiste i instrumentatora (jer Lisinski tada još nije znao udešavati za orkestar). Tako je postao Štriga prvim i pravim poticateljem, a Lisinski prvim i pravim stvoriteljem naše narodne opere.

Štriga nastoji da Lisinski svrši operu, on nadje pjevače i tjera, da se uvježbaju i brine se za kostime, pa njega i ide hvala, da se je prva naša opera pjevala u Zagrebu 28. marta 1846. i da je sjajno uspjela. Gospodja Sidonija Rubidova rođjena kontesa Erdödy dobrovoljno je primila i sjajno pjevala glavnu ulogu „Ljubice“.

„Ljubav i zloba“ pjevana je redom pet puta, a čini epohu u našem narodnome životu. List „Danica ilirska“, koja je inače o glazbi i kazalištu rijetko i kratko pisala, posvetila je cijeli 14. i 15. svoj broj operi i njezinoj predstavi. Sa svih strana hitjelo je staro i mlado u Zagreb, da vidi i čuje čudo nečuveno i nevidjeno: narodnu našu operu.

Premda zbog političkog komešanja 1847., pa revolucija i rata 1848/49 ovaj idejalni polet nije uspio, nego je čak prvi naš operni kompozitor umro „nepoznat“ u najvećoi bijedi, ipak mislim da se prigodom zagrebačkog opernog jubileja trebalo sjetiti ovih prvih pregalaca.

Za apsolutizma, koji je slijedio revolucionarnome pokretu u bivšoj Austro-Ugarskoj, opet se udomačila u Zagrebu njemačka i talijanska opera. Ali pod konac šezdesetih godina poradio je kazališni odbor ozbiljno, da se osnuje stalna hrvatska opera i zato pozove Ivana pl. Zajca u Zagreb.

U to se je doba bečka omladina oduševljavala Zajčevim operetama i pjevuckala arije iz „Mannschaft an Bord“ (Momci na brod) i „Somnambule“ (Mjesečnice), a carica Elizabeta uživala u njegovoj opereti „Meisterschuss von Pottenstein“. Kad je jednom u „Sophiensäle“ na „Slavenskoj besedi“ Ivan pl. Zajc lično

dirigirao hrvatskom akademskom pjevačkom društvu „Velebit“ koje je pjevalo njegove pjesme, sakupili su se oduševljeni gosti poslije koncerta oko velikih Jugoslava: vladike Josipa Strossmayera i djenerala Petra Preradovića. Ova dvojica potaknu i nagovore Zajca, da se je nakon žestoke duševne borbe odlučio ostaviti u Beču svjetsku slavu, neumrlaost, dobit i sjajnu budućnost, pa poći u teške prilike i nove borbe u Zagreb, da osnuje stalnu hrvatsku operu, kojom će probuditi narod iz sna, u koji je pao poslije bučnoga ilirskog oduševljenja.

Svi pokušaji, da se spase od racula bečki trolist: Suppé-Millöcker-Zaytz, ne uspješe, te Zajc 31. januara 1870. ostavi sa ženom i dvoje djece Beč.

Stigavši u Zagreb imao je novi ravnatelj opere i operete prepuno posla. Trebalo je novo organizovati šareni orhestar, u kojemu su do tada svirali veteranci, majstori, gradski dnevničari i trgovčiči sa mnogo volje i malo muzičke vještine. Već 24. februara stupio je Zajc prvi puta pred naše općinstvo svojom operetom „Momci na brod“ sa željom da modernizuje narodno kazalište.

On je prikupio u orhestar profesore glazbenog zavoda i vješte diletante; iz kazališnoga zbora izvadio pojedine talente (Kašmana, Ravertu, Gjurkana, Tercuzziya, Antona, Lesića, Freudenreicha, Plemenčića, Wormastinija). Ustrajnim radom uspjelo je Zajcu, da je 2. oktobra 1870. pjevana prva njegova hrvatska opera „Mislav“. Taj oficijelni početak hrvatske opere, koji je bio popraćen silnim zanosom, pjesmama posveticama, beskrajnim odobravanjem i neutišivim poklicima, slavio se je sada u Zagrebu.

U 50 godina svoga djelovanja bila je hrvatska opera i Slovencima dragocjen zaklad, jer je sa Slovenijom uhvatila i zadržala srdačne veze. Medju prvim pjevačima zagrebačke opere nalazimo Frana Gerbiča, koji je poslije bio predsjednik slovenske „Glasbene Matice“. Slovenac Josip Kollu kreirao je Zajčevog „Zrinjskoga“. Od 1900. godine djeluje tamo Slovenka gđja Irma Polak, a uz nju djeluju uspješno u Zagrebu još i gospoda Rijavec, Križaj, Bukšek, Primožić, a djelovali su više godina i gđjica Korošćeva, te g. Levar, sve sinovi zapaadnog dijela našega naroda, koje je rodila kršna Slovenija. — Želimo da hrvatska opera uzme još ljepšega maha u ujedinjenoj domovini: Srba, Hrvata i Slovenaca, za još snažniji procvat naše zajedničke kulture u izvojevanoj slobodi, da nam bude jamstvo za moćni kulturni razvoj.

Hinko Nučić.

Friderik Hebbel.

(K uprizoritvi „Marije Magdalene“ na našem odru.)

Nemški narod ima v Hebbelu najvećega svojega dramatika prošlega stoeletja. Rojen je bil 1813. l. Za življenja mu niso cve tele rože. Šele po njegovi smrti 1863. l. je zaslovelo njegovo ime. Njegova mogočna dela so kmalu nočno zasenčila v proš-

losti nad vse oboževanega Schillerja, kakor tudi vse Hebbelove sovrstnike. Stal je naenkrat med njimi kot mogočen hrast, z neštetimi svojimi deli — kot reformator pesnik in filozof — kot širitelj in ustanovnik nove epohe. Hebbel — kot stvarjajoči dramatik, globokih misli, ki so polne dramskih koncentracij in kot temeljit poznavalec življenja, stoji še danes med največjimi in prvimi nemškimi dramatikami.

Njegova najpomembnejša dela so: „Judita“, „Genovefa“, „Agneza Bernauer“, „Gigo in njegov prstan“ in „Marija Magdalena“.

Abonnementi A, B in C. Uprava gledališča je otvorila razven abonentov A in B še abonent C. Na razpolago je še nekaj najlepših lož.

Gostovanje v Ptuju. Uprava gledališča otvori svoja redna gostovanja v Ptuju. Prvo gostovanje se vrši v ponedeljek, dne 18. oktobra 1920. Uprizori se Ivan Cankarjev: „Kralj na Betajnovi“. (Otvoritveno gostovanje.) Po možnosti se bodo vršila gostovanja vsak teden enkrat.

Bodoče premiere: V drami se pripravlja Schönherrjeva „Zemlja“ in Shakespearjev: „Sen kresne noči“, s petjem in godbo, v opereti pa Heubergerjev „Ples v operi“.

Vest upravnštva: Cena posamezni številki „Zrnja“ 3 krone. Naroča se pri upravi gledališča v Mariboru.

Listnica uredništva. Uprava slov. narodnega gledališča v Mariboru je začelo izdajati z današnjim dnem svoj vestnik „Zrnje“; žnjim želi zamašiti neko vrzel, ki zeva med odrom in dvorano, kajti želi pripravljati občinstvo na težje razumljiva dela dramske umetnosti, tako da bo imelo občinstvo kolikor mogoče največji užitek od predstav. Na drugi strani pa bo vestnik s svojimi poročili verna kronika našega gledališča. „Zrnje“ pa nikakor ne bo zanemarjalo drugih kulturnih pojavov, saj bo prinašalo eseje o naši kulturi in umetnosti katerekoli vrste, pa tudi literarne umetnine v verzih in prozi.

Tekom meseca bo štel vestnik že 32 strani, tako, da bo mogel postati kulturno glasilo ob severni naši meji. Izhajal bo tedensko, vsebino pa bodo oživljale ilustracije. Obračamo se do vseh, ki so dobre volje, da vstopijo v naš krog ter sodelujejo, da ustvarimo revijo, ki bo polgala kleno zrnje v zoranje njive naših dni.

Uredništvo.